

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ОСОБИСТОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Кабанець І. А.

Анотація. Актуальність теми обумовлена зростанням ролі узгодженості мотиву діяльності з цілями спільної діяльності та підвищенням контролю особистої відповідальності за їх реалізацію у діяльності персоналу. Проаналізовано особливості формування та руху доданого продукту в робочому дні, визначено методику оцінювання особистої економічної відповідальності в діяльності персоналу. Методологічну основу дослідження складають теоретичні розробки провідних вітчизняних та зарубіжних учених у питаннях мотивації, відповідальності, логістики з використанням методів системного аналізу та математичного моделювання. За результатами цього дослідження зроблено висновок про те, що особиста відповідальність визначається не тільки юридичним визначенням статусу діяльності суб'єкта, а й економічними відносинами, які виникають під час спільної діяльності. Запропоновано підхід до виміру руху доданого продукту в умовних коштах з позначенням його як «personnel capital» та встановлено їх співвідношення з реальними коштами. Це дає можливість визначити методику оцінювання особистої економічної відповідальності за рух доданого продукту в спільній діяльності персоналу. Практична цінність цього підходу в тому, що він формує інформаційну базу для узгодження мотиву засобів їх реалізації при управлінні персоналом.

Ключові слова: відповідальність, міра, доданий продукт, еквівалент ціни доданого продукту.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ ЛИЧНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПЕРСОНАЛА

Кабанець И. А.

Аннотация. Актуальность темы обусловлена ростом роли согласованности мотива деятельности с целями совместной деятельности и повышением контроля личной ответственности за их реализацию в деятельности персонала. Проанализированы особенности формирования и движения прибавочного продукта в рабочем дне, определена методика оценки личной экономической ответственности в деятельности персонала. Методологическую основу исследования составляют теоретические разработки ведущих отечественных и зарубежных ученых в вопросах мотивации, ответственности, логистики с использованием методов системного анализа и математического моделирования. По результатам этого исследования сделан вывод о том, что личная ответственность определяется не только юридическим определением статуса деятельности субъекта, но и экономическими отношениями, которые возникают во время совместной деятельности. Предложен подход к измерению движения прибавочного продукта в условных средствах с указанием его как «personnel capital», и установлено их соотношение с реальными средствами. Это дает возможность определить методику оценки личной экономической ответственности за движение прибавочного продукта в совместной деятельности персонала. Практическая ценность этого подхода в том, что он формирует информационную базу для согласования мотива средств их реализации при управлении персоналом.

Ключевые слова: ответственность, мера, прибавочный продукт, эквивалент цены прибавочного продукта.

METHODICAL BASES OF ESTIMATION OF THE PERSONAL ECONOMIC RESPONSIBILITY OF PERSONNEL

I. Kabanets

Abstract. The urgency of the topic is justified by an increasing role of alignment of the activity motivation with the objectives of the joint activity and increasing the monitoring of personal responsibility for their implementation in the staff activity. The features of formation and movement of the surplus product during the working day have been analyzed, a method for estimation of personal economic responsibility in the staff activity has been determined. The methodological basis of the study comprises theoretical developments of leading domestic and foreign scientists in matters of motivation, responsibility, logistics using the

methods of system analysis and mathematical modeling. According to the results of the study there has been made a conclusion that personal responsibility is specified not only by legal definition of the status of the entity activity, but also economic relations that arise during the joint activity. An approach to measuring the movement of the surplus product in nominal assets indicating it as «personnel capital» has been proposed, and their correlation with the real funds determined. This makes it possible to specify a methodology to assess the personal economic responsibility for the surplus product movement in the staff joint activity. The practical value of this approach is in creating an information base for the coordination of the motivation and ways of their implementation in the staff management.

Keywords: *responsibility, measure surplus product, equivalent of the surplus product price.*

Відповідальність – одна з найважливіших якостей людини, яка формує усвідомлену поведінку в суспільних взаємовідносинах, ставлення до реалізації особистих та суспільних цілей. Доданий продукт розглядається як мотив до діяльності, забезпечення якої створює умови для особистого розвитку. Особиста відповідальність за рух доданого продукту стає інструментом узгодженості мотиву діяльності, контролю за реалізацією спільної діяльності [1; 2; 12]. Актуальність цієї теми, як зазначено в наукових дослідженнях, зумовлюється тим, що «досконалий механізм стимулювання не може функціонувати за відсутності методів узгодження інтересів персоналу і цілей, як персональних, так і колективу підприємства в цілому. На жаль, у сучасній теорії не існує чіткого визначення такого роду методів» [3, с. 169].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми відповідальності та механізми мотивації в суспільних відносинах досліджуються в роботах Н. Л Гавкалової, Г. М Григоряна А. І. Ореховського, Н. М Савицької, І. Е. Туркіна та ін.

У сучасних наукових дослідженнях визначено, що «відповідальність – іманентно необхідний компонент зв'язку у всіх сферах життєдіяльності людей», тобто «будь-яка соціально-економічна, політична, технологічна взаємодія в суспільстві корегується положенням суб'єкта взаємодії до відповіді» [5, с. 24].

Аналіз підходів до висвітлення соціальних, юридичних та економічних аспектів відповідальності показує, що її загальною ознакою являється наявність усвідомленої норми поведінки.

Наприклад, А. І. Ореховський зазначає, що на усвідомлення людиною відповідальності за свої дії впливають пізнавальні та мотиваційні фактори, особливості характеру, навколишнє середовище, моральні норми, ціннісні орієнтації, що складають основу відповідних дій [6]. Тобто відповідальність досліджено як особистісну якість людини і визначено як усвідомлену індивідом норму поведінки, як загальнозначущий обов'язок.

У юридичних відношеннях відповідальність розглядається як «покладене на кого-небудь чи узятє ким-небудь зобов'язання звітувати в яких-небудь своїх діях і взяти на себе провину за можливі їхні наслідки, відповідальність визначає межі зобов'язання» [5, с. 68]. При цьому акцент зроблено на визначенні міри покарання залежно від виду порушення або неналежного ставлення до визначеної норми діяльності.

Відповідальність в економічних стосунках визначається «як ціннісний орієнтир у діяльності суб'єкта, певний ідеал і могутній стимул свободи і громадської активності особи у творчому перетворенні дійсності в інтересах народу, у визначенні громадянської позиції під час виконання соціальних обов'язків» [4, с. 5]. При цьому наголошено, що економічна відповідальність пов'язується нормами, що забезпечують соціальні інтереси.

Незалежно від виду відповідальності в дослідженнях йдеться про необхідність аналізу не тільки негативних, але і позитивних наслідків дій суб'єкта. «Сутність позитивної відповідальності складається з обов'язку всіх суб'єктів діяти таким чином, щоб не тільки конкретні приписи (заборона, обов'язки або повноваження), але і більш загальні цілі, які установлені соціальними нормами, перетворювались у життя максимально адекватно» [6, с. 64]. Тобто відповідальність розглянуто як елемент контролю реалізації не тільки особистих, а і спільних цілей.

У дослідженнях норм діяльності як бази оцінки відповідальності вказано на необхідність розглядати людину «одночасно суб'єктом конкретної праці, суб'єктом виробництва і споживання, суб'єктом суспільних відносин та суб'єктом творчості і культури, який здійснює двоїстий вибір: цінностей-цілей та цілей-засобів» [8]. Така позиція вказує на системний, комплексний підхід до оцінки відповідальності, пропонує враховувати в нормі діяльності як мотиви суб'єкта, так і засоби їх досягнення.

При цьому поняття «мотив» розглянуто як все те, що внутрішньо спонукає людину до дій та вчинків. Фактично поняття мотиву відповідає на запитання «Чому дію так?». У юридичній літературі мотив є «обов'язковим чинником при здійсненні психічно нормальною особою своєї поведінки (як правомірної, так і неправомірної), діяльності, вчинку або діяння; їх безмотивність є нонсенсом» [9].

Поряд із всебічним висвітленням різних аспектів відповідальності економічна її складова в діяльності персоналу залишається недослідженою. Розглядаючи доданий продукт як засіб у забезпеченні особистих інтересів, мотив діяльності персоналу, методично не визначено підходи до його виміру в робочому дні як норми в оцінюванні особистої економічної відповідальності, що потребує відповідного дослідження.

Мета статті – визначити теоретичні основи формування економічної особистої відповідальності та розробити методичний підхід до її оцінки.

Методи дослідження. В роботі використовуються методи логістичного і системного аналізу, методи математичного моделювання.

Виклад основного матеріалу. В наукових дослідженнях зазначено, що в сучасних умовах «сутність праці та її вирішальна роль у тому, що вона являється формою становлення і розвитку людини. При цьому джерелом становлення та розвитку людини являється не тільки споживання нею продукту, виготовленого у процесі праці, але і сама праця, тобто її творча діяльність» [7, с. 67].

Впровадження науково-технічного прогресу, нововведень у діяльність суб'єкта формує нову якість праці.

По-перше, «нова праця жорстко не поєднується з технологічним процесом виробництва», функції працівника, в першу чергу, пов'язані з контролем, регулюванням конкретного процесу виробництва. При цьому зазначено, що ці функції набувають нового змісту і вимагають від працівника глибоких знань щодо технологічного процесу, цілком побудованого на досягненнях науки;

по-друге, «нова за змістом і характером праця являє собою синтез розумової і фізичної праці, в якій перевага належить інтелектуальній складовій». При цьому акцентовано увагу на тому, що «тільки інтелектуалізація праці, яка базується на неперервному поглибленні наукових знань, вносить значний прорив у якісне перетворення змісту і характеру праці;

по-третє, «завдяки інтелектуалізації, інформатизації праці вперше формуються техніко-економічні умови для вільної, творчої праці, а отже, для всебічного розвитку здібностей людини. Вільний тип зв'язку людини з процесом виробництва – визначальне джерело і форма всебічного розвитку людини»;

по-четверте, «новий зміст і характер праці не передбачає розподілу і кооперації праці, так як її функції охоплюють весь технологічний процес або частину його».

Формування нової якості праці вказує на потребу логістики особистої діяльності, яка б забезпечувала як фізичний, так і творчий розвиток. При цьому «зміни в технологічному способі виробництва самі по собі (автоматично) не здатні змінити соціально-економічні відношення суспільства, суспільну форму праці, але вони створюють необхідні передумови для цього» [7, с. 68–70].

Економічною базою особистого розвитку є доданий продукт, який формується у процесі праці.

Але як у теоретичному, так і у практичному плані залишається невизначеним механізм виміру доданого продукту в робочому дні, так як він приймає вартісний вимір по завершенні виробничого процесу, в акті обміну продуктами праці, тобто поза межами робочого дня.

Невизначеність доданого продукту в робочому дні породжує протиріччя у відповідальності за логістику праці.

Ці протиріччя зумовлені тим, що для щоденного відтворення робочої сили суб'єкт потребує доданого продукту в еквіваленті денної вартості праці. В умовах, коли період виробництва в декілька разів перевищує тривалість робочого дня, доданий продукт має бути уже заощаджений. Але він формується тільки по завершенні виробничого процесу. Виникає питання, яким чином визначити доданий продукт у робочому дні?

Необхідно зазначити, що для суб'єктів як найманих працівників фізична тривалість праці з боку роботодавця має юридичне визначення, тобто робочий день регламентується законом, а праця – заробітною платою. У цьому випадку економічна відповідальність за формування доданого продукту повністю перекладається на суб'єкта як підприємця, юридичний статус якого дає право на його використання.

У юридичному визначенні економічних зобов'язань виникають протиріччя в економічних мотивах персоналу і власників підприємства, засобів їх реалізації у спільній діяльності. При цьому не усвідомлюється спільна економічна відповідальність за формування та рух доданого продукту в діяльності персоналу.

У сучасних умовах важливою рисою економічної системи стає органічне поєднання праці та власності, впровадження принципів самоуправління, визначення спільної відповідальності за економічні ризики виробничої діяльності.

Неперервність відтворення робочої сили в робочому дні можна розглядати як постійний обіг доданого продукту в необхідний продукт праці. Визначення періоду цього обігу в робочому дні можливе тоді, коли розміри необхідного і доданого продукту в щоденній діяльності еквівалентні, тобто їх розмір набуває постійного значення і сприймається як норма економічної діяльності, яку пов'язують із поняттям економічного часу.

Поняття «економічний час» і «робочий час» мають свої відмінності. Якщо робочий час пов'язують із абсолютним фізичним виміром тривалості конкретної праці, то економічний час – з відносним виміром праці як такої, визначеної еквівалентністю розміру в обігу доданого і необхідного продукту праці. При цьому «економічний час є нематеріальною реальністю і способом існування економічної матерії. Остання існує лише в економічному русі, але оскільки економічний рух здатний здійснюватися лише в економічному часі та просторі, то економічна матерія існує в економічному часі та економічному просторі» [10, с. 144].

Враховуючи, що два види виміру праці характеризують діяльність одного і того ж суб'єкта, виникає необхідність у визначенні єдиної бази виміру руху праці.

Щодо діяльності суб'єкта, то економічний час у робочому дні можна розглядати як періодичний, незмінний період обігу необхідного і доданого продукту праці. Тобто в робочому дні період праці, що пов'язаний із необхідним продуктом, фіксується з робочим часом, а доданий продукт – з економічним часом. Враховуючи, що рух доданого продукту у своєму розмірі еквівалентний зміні розміру необхідного продукту, нормативне значення цієї зміни можна розглядати як базу в оцінці руху доданого продукту.

При цьому виникає питання, яким чином в економічному часі буде визначатися ціна базового доданого продукту, коли ціна необхідного продукту в робочому дні визначена розміром заробітної плати. Під час вирішення цього протиріччя можна виходити з того, що одиниця економічного часу має умовний характер, а отже, еквівалент базового доданого продукту фіксується умовними коштами, розмір якого пропонується прийняти як міру руху доданого продукту з позначенням «personnel capital»

Принципова відмінність цих коштів у тому, що вони розглядаються як носій інформаційної порівняльної бази в оцінці руху доданого продукту, визначенні цілей логістики у грошовому забезпеченні особистих економічних потреб. У цьому випадку вони не пов'язані з поняттям заробітної плати, увагу акцентовано на особистій відповідальності в забезпеченості своєї діяльності коштами як необхідній умові розвитку діяльності.

Рівновагу необхідного і доданого продукту праці в робочому дні розглянуто як раціональний принцип, прояв природного закону рівноваги обміну продукту праці за їх вартістю, тому «виходячи з цього закону, необхідно обґрунтовувати відхилення, а не навпаки, – не з відхилення виводити самий закон» [12, с. 205]. Таким чином, логістика забезпеченості коштами своєї діяльності має здійснюватися з дотриманням рівноваги в обміні доданого і необхідного продукту праці в робочому дні.

Для визначення цієї логістики пропонуємо розглянути період виробничого процесу як період сукупного робочого дня, що дає можливість, виходячи з ціни і обсягу кінцевого продукту, визначити в бюджеті персоналу кошти для оплати необхідного продукту праці в поточному вимірі праці, а також кошти як доданий продукт для забезпечення потенційної діяльності в оновленому виробничому процесі.

У формалізованому виді ціль логістики руху доданого продукту можна визначити виходячи з принципу мінімізації відхилення в неперервності та еквівалентності в обігу зміни розміру необхідного продукту зі зміною руху доданого продукту в робочому дні.

Наприклад, за визначеної в бюджеті чисельності персоналу, необхідного розміру коштів на оплату праці працівника в робочому дні (Φ), чисельності працюючих ($Ч$), розміру коштів для забезпечення оплати праці в поточній діяльності всіх працівників ($Кз$), а також визначеного розміру доданого продукту в робочому дні як одиниці «personnel capital» ($\epsilon\text{ч}$) ціллю логістики в діяльності персоналу стає визначення, якою мірою вони своїм доданим продуктом забезпечують себе наприкінці реальними коштами. Ця умова потребує мінімізувати відхилення ($\Delta\Phi$) обігу розміру умовних і реальних коштів.

$$\Delta\Phi = \Phi \cdot \frac{\epsilon\text{ч} \cdot Ч}{Кз}, \quad (1)$$

Порушення рівноваги фіксується індикатором M_1 :

$$M_1 = \frac{\epsilon\text{ч} \cdot Ч}{Кз}. \quad (2)$$

Якщо $M_1 = 1$, то діяльність працівників забезпечує необхідне накопичення коштів. Якщо $M_1 < 1$, виникає ефект додаткового накопичення. Якщо $M_1 > 1$, діяльність не забезпечує кінцевого результату.

З іншого боку, для суб'єкта необхідно визначитись, якою мірою особистий доданий продукт буде забезпечений реальними коштами, які закладені в бюджеті персоналу як спільний доданий продукт (Kn).

$$\Delta\Phi = \Phi \cdot \frac{Kn}{\epsilon\text{ч} \cdot Ч}, \text{ грн} \quad (3)$$

Порушення рівноваги визначається індикатором M_2 :

$$M_2 = \frac{Kn}{\epsilon\text{ч} \cdot Ч}. \quad (4)$$

Якщо $M_2 = 1$, доданий продукт забезпечується необхідними коштами.

Якщо $M_2 > 1$, виникає ефект заощадження коштів.

Якщо $M_2 < 1$, доданий продукт не забезпечується коштами.

Еквівалентність обігу коштів досягається, коли індикатори діяльності рівні $M_1 = M_2$.

$$\frac{\epsilon\text{ч} \cdot Ч}{Кз} = \frac{Kn}{\epsilon\text{ч} \cdot Ч}. \quad (5)$$

Це рівняння показує, що економічні відносини в діяльності персоналу визначаються не тільки ціною та обсягом продажу кінцевого продукту, а і розміром (масштабом) умовних коштів як еквівалентом ціни доданого продукту в робочому дні.

Якщо розмір цього еквівалента збільшується, то накопичення коштів як доданого продукту у робочому дні зменшується, а необхідного на оплату праці – збільшується, і навпаки, якщо розмір еквівалента зменшується, то накопичення збільшується, а на оплату праці – зменшується. І все це відбувається за незмінних (планових) економічних параметрів діяльності, що не правомірно.

Розмір умовних коштів як «personnel capital» в робочому дні буде відповідати коштам, що визначені бюджетом у сукупному робочому дні:

$$\epsilon_4 = \frac{\sqrt{K_3 \cdot K_n}}{4}, \text{ умов. грн.} \quad (6)$$

Зміст цієї одиниці полягає в тому, що необхідний і доданий продукт в робочому дні поєднується в єдину шкалу виміру норми діяльності.

При цьому метою логістики стає забезпечення рівня (Y) накопичення коштів відповідно до потреб бюджету.

$$y = \frac{\epsilon_4}{\phi} = \frac{\sqrt{K_3 \cdot K_n}}{\phi \cdot 4}. \quad (7)$$

Витрати коштів на оплату праці розподіляються відповідно до запланованого обсягу роботи (OP_i) та вартості необхідної праці на одиницю роботи ($Ц_{н.і}$). За певного розміру доданого продукту праці в робочому дні можна визначити ціну одиниці роботи розміром доданого продукту ($Ц_{д.і}$).

$$Ц_{н.і} = \frac{\epsilon_4}{OP_i}, \text{ умов. грн.} \quad (8)$$

Необхідний продукт праці в робочому дні як норма діяльності суб'єкта ($Н_{д.і}$) буде визначений так:

$$Н_{д.і} = OP_i \cdot \sqrt{Ц_{н.і} \cdot Ц_{д.і}}, \text{ умов. грн.} \quad (9)$$

Ця норма вказує на норму діяльності, за якої суб'єкт діяльності забезпечується реальними коштами. Рівень особистої економічної відповідальності (P_i) в цьому випадку визначається їх відношенням в робочому дню необхідного продукту праці в умовних коштах, до його фонду, визначеного бюджетом персоналу.

$$P_i = \frac{Н_{д.і}}{\phi}. \quad (10)$$

Відхилення від цієї одиниці вказує на позитивні та негативні наслідки дій суб'єкта, що дає можливість визначитись у механізмах заохочення в діяльності персоналу.

Визначення норм економічної діяльності дає можливість виділити логістику руху доданого продукту як функціональний обов'язок суб'єкта діяльності, розглядати його як логіста, синтезуючого у своїй діяльності інновації з руху доданого продукту. При цьому важливо забезпечити не тільки неперервність економічного процесу, а забезпечити персонал пропорційним накопиченням коштів, що потребує інноваційної логістики в діяльності персоналу і її синтезу з логістикою руху коштів у спільній діяльності.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших досліджень. За результатами цього дослідження можна дійти висновку, що особиста відповідальність визначається не тільки юридичним визначенням статусу діяльності суб'єкта, а й економічними відносинами, які виникають у процесі спільної діяльності. Запропонований підхід до оцінки особистої економічної відповідальності базується на визначенні в робочому дні еквівалента ціни доданого продукту з позначенням його як «personnel capital», визначенням його співвідношення з реальними коштами, що дає можливість по завершенні виробництва основного продукту визначити право на особисті доходи.

Практична цінність такого підходу в тому, що він створює інформаційну базу для аналізу економічних параметрів діяльності персоналу, дозволяє усвідомити особисту економічну відповідальність за результати спільної діяльності.

Подальші дослідження пов'язані з удосконаленням системи обліку доданої праці в діяльності персоналу, планування, контролю та мотивації персоналу до інноваційного розвитку підприємства, а також логістики руху доданого продукту в діяльності персоналу.

Література: 1. Гавкалова Н. Л. Взаємозв'язок соціального капіталу та трансакційних витрат / Н. Л. Гавкалова, В. В. Гришина // Економіка розвитку. – 2015. – № 3 (75). – С. 56–64. 2. Лукашов С. В. Мотивація працівників фармацевтичної

галузі / С. В. Лукашов, К. О. Яндолла // Управління розвитком. – 2015. – № 2 (180) – С. 19–25. **3.** Гавкалова Н. Л. Управління ефективністю менеджменту персоналу : монографія / Н. Л. Гавкалова, Т. А. Власенко. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2011. – 296 с. **4.** Ореховский А. И. Ответственность: аксиологическое основание / А. И. Ореховский // Вестник СибГУТИ. – № 1. – 2012. – С. 3–12. **5.** Туркин И. Е. Проблема взаимоотношения ответственности личности и общества в контексте философского анализа / И. Е. Туркин // Вісник СевНТУ : зб. наук. пр. / Севастоп. нац. техн. ун-т ; ред. М. С. Колесов. – Севастополь : Вид-во Севастоп. нац. техн. ун-ту, 2010. – Вып.103. – С. 104–108. **6.** Ореховский А. И. Введение в философию ответственности : монография / А. И. Ореховский и др. ; под общ. ред. А. И. Ореховского. – Новосибирск : СибГУТИ, 2005 р. – 186 с. **7.** Григорян Г. М. Категория труда и ее метаморфозы в экономической науке / Г. М. Григорян // Социальная экономика. – 2004. – № 1–2. – С. 51–72. **8.** Савицька Н. М. До питання методології дослідження людини як суб'єкта сучасного господарського розвитку / Н. М. Савицька // Проблеми економіки. – 2012. – № 3. – С. 164–168. **9.** Кримінальне право. Загальна частина : [мультимед. навч. посіб.] / А. В. Савченко, Е. М. Кісілюк, О. В. Процюк та ін. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.naiu.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_zag/Files/Lekc/T9/T9_P8.html. **10.** Кендюхов О. В. Економічний підхід до визначення часу. Маркетинг і менеджмент інновації / О. В. Кендюхов, К. Ю. Ягельська. – 2012. – № 3. – С. 141–148. **11.** Маркс К. Капитал. Критика политической экономии / К. Маркс. – М. : Политиздат, 1978. – 907 с. **12.** Ястремська О. М. Методичний підхід до стратегічного планування якості функціонування підприємства / О. М. Ястремська, Г. В. Строкович // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 470–483.

References: **1.** Havkalova N. L. *Vzaimozv'iazok sotsialnogo kapitalu ta transanktsiinykh vytrat* [The Relationship of Social Capital and Transaction Costs] / N. L. Havkalova, V. V. Hryshyna // *Ekonomika rozvytku*. – 2015. – No. 3 (75). – P. 56–64. **2.** Lukashov S. V. *Motyvatsiia pratsivnykiv farmatsevtichnoi haluzi* [Motivating Employees of the Pharmaceutical Industry] / S. V. Lukashov, K. O. Yandola // *Upravlinnia rozvytkom*. – 2015. – No. 2 (180). – P. 19–25. **3.** Havkalova N. L. *Upravlinnia efektyvnosti menedzhmentu personalu : monohrafiia* [Performance Management Personnel Management: monograph] / N. L. Havkalova, T. A. Vlasenko. – Kharkiv : Vyd-vo KhNEU, 2011. – 296 p. **4.** Orehovskiy A. I. *Otvettstvennost: aksiologicheskoe osnovanie* [Responsibility: Axiological Basis] / A. I. Orehovskiy // *Vestnik SibGUTI*. – 2012. – No. 1. – P. 3–12. **5.** Turkin I. E. *Problema vzaimootnosheniya otvettstvennosti lichnosti i obshchestva v kontekste filosofskogo analiza* [The Problem of the Relationship of Responsibility of Individuals and Society in the Context of Philosophical Analysis] / I. E. Turkin // *Visnyk SevNTU : zb. nauk. prac.* – 2010. – Issue 103. – P. 104–108. **6.** Orehovskiy A. I. *Vvedenie v filosofiyu otvettstvennosti : monografiya* [Introduction to the Philosophy of Responsibility: monograph] / A. I. Orehovskiy et al. ; [pod. obshch. red. A. I. Orehovskogo]. – Novosibirsk : SibGUTI, 2005. – 186 p. **7.** Grigoryan G. M. *Kategoriya truda i yeyo metamorfozy v ekonomicheskoy nauke* [Category Labour and Its Metamorphosis in Economic Science] / G. M. Grigoryan // *Sotsialnaya ekonomika*. – 2004. – No. 1–2. – P. 51–72. **8.** Savytska N. M. *Do pytannia metodologii doslidzhennia liudyny yak subiekta suchasnoho hospodarskoho rozvytku* [On the Question of Research Methodology Man as a Subject of Modern Economic Development] / N. M. Savytska // *Problemy ekonomiky*. – 2012. – No. 3. – P. 164–168. **9.** Kryminalne pravo. Zahalna chastyna : multymed. navch. posib. / A. V. Savchenko, E. M. Kisiliuk, O. V. Protsiuk et al. [Electronic resource]. – Access mode : http://www.naiu.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_zag/Files/Lekc/T9/T9_P8.html. **10.** Kendiukhov O. V. *Ekonomichnyi pidkhid do vyznachennia chasu* [Economic Approach to the Definition of Time] / O. V. Kendiukhov, K. Yu. Yahelska // *Marketynh i menedzhment innovatsii*. – 2012. – No. 3. – P. 141–148. **11.** Marks K. *Kapital. Kritika politicheskoy ekonomii* / K. Marks. – M. : Politizdat, 1978. – 907 p. **12.** Iastremska O. M. *Metodychnyi pidkhid do stratehichnoho planuvannia yakosti funktsionuvannia pidpriemstva* [The Methodical Approach to Strategic Planning Quality of the Enterprise] / O. M. Iastremska, H. V. Stokovykh // *Aktualni problemy ekonomiky*. – 2015. – No. 4. – P. 470–483.

Інформація про автора

Кабанець Ірина Анатоліївна – старший викладач кафедри менеджменту та оподаткування Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (вул. Шевченка, буд. 55, смт Пісочин, м. Харків, 62416, Україна, e-mail: qvelid@ukr.net).

Информация об авторе

Кабанец Ирина Анатольевна – старший преподаватель кафедры менеджмента и налогообложения Национального технического университета «Харьковский политехнический институт» (ул. Шевченко, д. 55, пгт Песочин, г. Харьков, 62416, Украина, e-mail: qvelid@ukr.net).

Information about the author

I. Kabanets – Senior Instructor, Department of Management and Taxation, National Technical University «Kharkov Polytechnic Institute» (Shevchenko vul., 55, cmt. Pesochin, Kharkiv, 62416, Ukraine, e-mail: qvelid@ukr.net).

*Стаття надійшла до ред.
29.08.2015 р.*